

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2023

REKENINGKUNDE: VRAESTEL II

NASIENRIGLYNE

Tyd: 2 uur

100 punte

Hierdie nasienriglyne is opgestel vir gebruik deur eksaminators en hulpeksaminators van wie verwag word om almal 'n standaardiseringsvergadering by te woon om te verseker dat die riglyne konsekwent vertolk en toegepas word by die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal geen bespreking of korrespondensie oor enige nasienriglyne voer nie. Ons erken dat daar verskillende standpunte oor sommige aangeleenthede van beklemtoning of detail in die riglyne kan wees. Ons erken ook dat daar sonder die voordeel van die bywoning van 'n standaardiseringsvergadering verskillende vertolkings van die toepassing van die nasienriglyne kan wees.

VRAAG 1   BEGROTINGS

1.1 Voltooi die debiteure-invorderingskedule vir November en Desember.

Debiteure-invorderingskedule vir November en Desember 2023.

	Kredietverkope	November	Desember
September	159 750	79 875	—
Oktober	162 000	59 616	81 000
November	155 250	—	$155\,250 \times 40\% \times 92\%$ 57 132
		Moenie bereken nie	Moenie bereken nie

1.2 Bereken die ontbrekende bedrae gemerk "A" tot "G" in die kontantbegroting. Moenie die "?" bereken nie. Toon jou berekeninge.

A	$155\,250 \text{ (uit 1.1)} \times 10/90 = 17\,250$	
B	$700 \times 250 = 175\,000$ $175\,000 \times 10\% = 17\,500$	
C	$13\,800 \times 75/25 = 41\,400$ $41\,400 \times 95/100 = 39\,330$	
D	$155\,250 \times 100/90 = 172\,500$ $172\,500 \div 250 = 690$ $690 \times 18 = 12\,420$	OF $17\,250 \times 100/10 = 172\,500$ OF $17\,250 + 155\,250 = 172\,500$
E	$45\,000 + 70\,000 = 115\,000$	
F	$3\,680 \times 26/23 = 4\,160$	
G	$8\,900 + 700 = 9\,600$	

1.3 Die borduurmasjien is op 1 Maart 2020 gekoop en waardevermindering word op die kosprys afgeskryf teen 9% p.j. Die maandelikse waardevermindering is R975. Bereken die koste van die borduurmasjien.

$$975 \times 100/9 \times 12/1 = 130\,000$$

- 1.4 Nobuhle oorweeg dit om haar fabriek uit te brei. Een van die dinge waarna sy kyk, is om 'n DTG- (digitale kleredruk-) masjien te koop sodat sy T-hemde kan druk. Sy dink meer mense sal gedrukte hemde as geborduurde hemde koop. Sy sal dan ontslae raak van die borduurmasjien.

Die DTG-masjien kos R491 760 en behoort 15 jaar te hou. Waardevermindering sal op 'n vastekoste-basis afgeskryf word. Die koste van ink per hemp sal 80 sent wees.

- 1.4.1 Bereken die **NUWE maandelikse** gelykbreekgetal eenhede indien iNkankane Klerasie (Edms) Bpk van borduurwerk na drukwerk verander. Die verkoopsprys sal op R250 per hemp bly.

$$\begin{aligned} \text{Vaste koste: } & 84\,242 - 975 + 2\,732 = 85\,999 \\ & \qquad \qquad \qquad 94,80 \\ \text{Bydrae per eenheid: } & 250 - (104 - 10 + 0,80) = 155,20 \\[10pt] & \begin{array}{r} 85\,999 \\ \hline 155,20 \end{array} \\ & = 554,12 \text{ dus } 555 \text{ eenhede} \end{aligned}$$

- 1.4.2 Bespreek in detail of dit **finansieel** 'n goeie besluit vir iNkankane Klerasie (Edms) Bpk sal wees om die drukmasjien te koop en te begin gebruik in plaas daarvan om met borduurwerk voort te gaan.

- Die gelykbreekpunt indien hulle na drukwerk in plaas van borduurwerk oorskakel, sal met 22 eenhede daal.
- Dit is finansieel gesond om die DTG-masjien te koop.
- Alhoewel die DTG-masjien baie duur is en die waardevermindering die fabrieksbokoste dus baie hoër maak, is die ink baie goedkoper as die borduurgaring, en dus is die bydrae per eenheid hoër.

- 1.4.3 Skryf **twee ander** items neer wat Nobuhle sal moet oorweeg voordat sy die DTG-masjien koop.

- Hoeveel dit sal kos om iemand op te lei om dit te gebruik;
- Hoe dikwels dit versien moet word;
- Hoeveel meer versekering op die DTG-masjien sal kos;
- Die aanvraag vir nuwe hemde;
- Die spoed – drukwerk is waarskynlik vinniger per hemp as borduurwerk.

1.5 Nobuhle is bang dat indien sy die maatskappy se bedrywighede uitbrei en meer werkers aanstel, sy voeling sal verloor met die personeel wat reeds in diens is en haar fabriek dan aan protesoptrede onderworpe kan wees. Lees die aanhalings oor werknemers.

1.5.1 Bespreek of sy die werkers se lone moet verhoog deur bydraes soos mediese fonds of pensioenfonds te begin betaal. Motiveer jou antwoord met redes. Jy moet drie punte in jou antwoord bespreek.

- Nobuhle moet dit doen, want enigeen wat 'n minimum loon ontvang, sal nie pensioen of 'n mediese fonds kan bekostig nie. Dit is eties om 'n pensioenfonds te betaal sodat jou werkers eendag sal kan aftree. Jy wil ook hê dit moet goed gaan met jou werkers sodat hulle goed kan werk. Hulle moet dus die middele hê om dokter toe te gaan sodra hulle siek word.
- Die toename in lone kan hulle aanspoor om meer produktief te wees.
- Die maatskappy het die potensiaal om meer wins te maak wanneer die werkers meer produktief is.

1.5.2 Adviseer Nobuhle oor hoe om haar huidige werkers gemotiveerd en produktief te hou indien sy meer werkers aanstel.

- Stuur hulle vir opleiding/verbeter hulle vaardighede.
- Gee aansporings vir uitstekende werk of werk wat voor spertye voltooi word, bv. aandelegsies aan die produktiefste werknemers.
- Ken hul name.
- Prys goeie werk.

VRAAG 2   MAATSKAPPYONTLEDING

2.1   Wanneer die winsgewendheid van albei maatskappye beskou word, lyk dit asof Mr Price meer winsgewend as Foschini is.

2.1.1   (a)   Noem een winsgewendheidsterrein waarop Foschini beter gevaar het as Mr Price. Gee twee redes vir jou antwoord.

- Verkope
- Foschini het die vorige jaar meer verkoop
- Foschini se winsgrens het sedert die vorige jaar verbeter terwyl Mr Price s'n dit nie gedoen het nie.
- Foschini se winsgrens is hoër.
- (Enige aanvaarbare rede gebaseer rondom verkope/bruto wins/winsgrens)

(b)   Gee die **hoofrede** waarom Mr Price meer winsgewend as Foschini is.

Mr Price het beter beheer oor sy bedryfsuitgawes.

2.1.2   (a)   Beskryf wat die finansiële aanwyser/verhouding "netto wins op verkope" toon.

- Die moontlike bedrag wat vir aandeelhouders beskikbaar is indien die maatskappy 'n gedeelte aan dividende wil betaal.
- Die persentasie van die verkope wat as netto wins oor is nadat al die uitgawes afgetrek is.

(b)   Wie dink jy sal die gelukkigste wees met hul **netto wins** vir 2022? Die direkteure van Mr Price of die direkteure van Foschini? Verduidelik jou redenasie.

- Alhoewel Mr Price se netto wins hoër is, het hul netto wins op verkope net met 0,2% verbeter, terwyl Foschini s'n 12,4% meer is as in 2021. Dit is 'n uitstekende verbetering.
- Mr Price se netto wins het met R691 miljoen toegeneem (verhoging van 26%) teenoor Foschini se toename van R4 772 miljoen (256,28%). Foschini se direkteure sal die gelukkigste wees.

2.2   2.2.1   Mr Price se voordeel bo mededingers is dat 84% van hul verkope kontant-verkope is. Bestudeer slegs die bedryfsbates en verduidelik hoe dit hul likiditeit in vergelyking met dié van Foschini beïnvloed het. Haal berekeninge in jou verduideliking aan.

- Mr Price se handels- en ander ontvangbare rekeninge is slegs 24,15% van sy totale bedryfsbates, terwyl dit 37,29% van Foschini s'n uitmaak.
- Die kontant en kontantekwivalente maak 41,09% van Mr Price se bedryfsbates uit, maar slegs 23,87% van Foschini s'n.

2.2.2 In die finansiële jaar eindigende 31 Maart 2023 het Mr Price 'n toename gesien in klante wat op krediet wil koop. Hulle het gesê dat hulle versigtig sal wees wanneer hulle die toestaan van krediet aan klante oorweeg.

(a) Bereken die debiteure-invorderingstydperk vir **Mr Price** vir **2022**.

$$\frac{(2\,749 + 2\,316) \times 1/2 \times 365}{26\,685 \times 16\%}$$

$$\frac{2\,532,5 \times 365}{4\,269,6}$$

$$= 216,5 \text{ dae}$$

(b) Verduidelik waarom jy dink Mr Price was versigtig/nie versigtig nie met die toestaan van krediet.

- Mr Price se debiteure neem 216,5 dae om te betaal. Dit is meer as sewe maande. Indien hulle versigtig was met die selektering van hul debiteure, sou hul debiteure vinniger betaal het.

2.2.3 (a) Bereken **Foschini** se voorraadomsetsnelheid vir **2022**.

$$\frac{22\,343}{(9\,349 + 8\,336) \times 1/2}$$

$$22\,343 / 8\,842,5$$

$$= 2,53 \text{ keer}$$

(b) Foschini sê dat sy voorraad op 'n sinvolle vlak is. Bespreek deur redes te verskaf of jy met hierdie stelling saamstem of nie.

- Foschini kry slegs twee keer per jaar nuwe voorraad. Dit is nie baie vir die produkte wat hulle verkoop nie. Daar is 'n groter kans op diefstal en om voorraad op uitverkoping te moet verkoop.

2.3 2.3.1 Bereken die netto batewaarde vir **Mr Price** vir **2021**.

$$10\,838\,000\,000 \div 257\,857\,140 = 4\,203 \text{ sent / R42,03}$$

2.3.2 Waarom sal 'n belegger ook die netto batewaarde oorweeg wanneer die markwaarde van Mr Price se aandele bestudeer word?

- Dit dui aan of die aandele oorwaardeer of onderwaardeer is en dit beïnvloed weer die beleggersvertroue in die maatskappy.
- Dit is die boekwaarde van die aandele, dus kan 'n belegger sien met hoeveel meer (of minder) die aandele op die JSE verhandel

2.4 Foschini het nie enige dividende in 2021 uitgereik nie. Bespreek of dit 'n goeie besluit was of nie.

- Dit was 'n goeie besluit.
- Hulle het 'n verlies van R1 862 miljoen (–5,7 VPA) gemaak. Om dividende te gee sou die ekwiteit slegter gemaak het (of behoue winste slegter).
- (Hul likiditeit en solvensie is goed, daarom sou dit nie die rede gewees het nie.)

OF

- Nee, dit was nie 'n goeie besluit nie.
- Die beleggers sou dividende wou hê en kan hul aandele verkoop omdat hulle nie dividende ontvang het nie. (Slegs 1 punt vir 'n nee.)

2.5 Bereken **Foschini** se solvensieverhouding vir **2022** en lewer dan kommentaar daarop.

$$\begin{array}{rcl} 43\,313 & : & 11\,427 + 12\,748 \\ 43\,313 & : & 24\,175 \\ 1,79 & : & 1 \end{array}$$

- Die bates is byna twee keer die totale laste, dus is daar nie 'n risiko om insolvent te raak nie.

2.6 2.6.1 Foschini wil voortgaan om vervaardigingsaanlegte in Suid-Afrika te koop. Deur 'n diepte-ontleding van die risiko, hefboomwerking en opbrengs van The Foschini Group te verskaf, sal jy as 'n bankverteenvoorder vir hulle die geld leen?

- Hul skuld-ekwiteit-verhouding is 0,6 : 1. Dit is steeds redelik lae tot medium risiko.
- Foschini het 'n opbrengs op kapitaal aangewend van 9,5%. Die gemiddelde rentekoers is ook 9,5%. Dit beteken hulle het geen positiewe of negatiewe hefboomwerking nie.
- Foschini se opbrengs het van –6,8% tot 9,5% toegeneem.
- Hul opbrengs het met 16,3% gestyg. Dit is 'n groot styging en hopelik sal hulle aanhou om hul wins en opbrengs te verhoog.
- Gevolgtrekking: Ek sal die kans waag en vir hulle die geld leen. Enige gevolgtrekking wat sin maak.

2.6.2 Die ander finansieringsopsie is om nog aandele uit te reik.

- (a) Skryf een voordeel daarvan neer om nog aandele uit te reik bo die uitbreiding van die lening.
- Die skuld-ekwiteit-verhouding sal positief beïnvloed word.
  - Spaar op rente.
- (b) Daar word beweer dat die uitreiking van aandele 'n duurder manier van finansiering is as om 'n lening te verkry. Bespreek deur twee redes te verskaf waarom party mense so dink.
- Beleggers verwag dividende op 'n gereelde basis. Die dividende kan meer wees as die rente. Wanneer die lening afbetaal is, verdwyn die rente, terwyl die aandele uitgereik bly en daar word verwag dat die dividende elke jaar toeneem.

2.7 Die direkteursverslag dui aan dat Foschini steeds onder misdaadverwante insidente in Suid-Afrika ly. Bespreek die rol wat die interne ouditeur speel in die voorkoming van misdaad vanaf binne die onderneming.

- Die interne ouditeure ontleed waar die probleemareas of swak punte is en stel dan beheermaatreëls in om dit reg te stel.

2.8 198 Foschini-winkels is in die burgerlike onrus beskadig. Die Groep het 'n assessering gedoen om te identifiseer of die verliese rakende winkelbates gekapitaliseer of as herstelwerk en instandhouding hanteer moet word.

Verduidelik hoe hulle sal besluit of die koste om die winkels te herstel by grond en geboue bygevoeg (gekapitaliseer) sal word of as herstelwerk en instandhouding hanteer sal word.

- Indien dit die waarde van die winkel verhoog, moet die koste gekapitaliseer word.
- Indien die waarde van die winkel dieselfde bly as wat dit was voor dit beskadig is, moet dit as herstelwerk en instandhouding hanteer word.

VRAAG 3   VERSOENINGS

3.1 Bestudeer die staat van Kitchenware Suppliers. Hulle het drie bepalinge en voorwaardes. Ontleed of Kitchenware Suppliers dit afdwing. Ontleed ook of Lavender Cottage daarby bly.

- Hulle staan korting toe wanneer daar nog 'n uitstaande bedrag verskuldig is vir meer as 30 dae. Bly nie daarby nie.
- Hulle hef rente na 60 dae. Bly by die bepalinge.
- Hulle het nie die kredietperk afgewing nie. Het nie daarby gebly nie.

3.2 Vul die ouderdomsontleding in soos dit onderaan die staat van Kitchenware Suppliers sal verskyn. Ignoreer alle foute en weglatings en gebruik **slegs** die syfers wat in die staat gegee word. Toon al die syfers wat in elke blok moet verskyn. Jy **hoef nie** elke blok **op te tel nie**.

90 dae	60 dae	30 dae	Huidig
54 240 + 42 480 (96 720) – 31 500 – 47 411	49 700 – 12 500	379 + 63 200	1 412

1 punt vir die fakture oor 90, 60 en 30 dae: 96 720, 49 700, 63 200

3.3 Indien jy vir Lavender Cottage gewerk het en in beheer was van die betaling van die krediteure, verduidelik 'n verandering wat jy sal maak rakende die manier waarop Lavender Cottage sy krediteure betaal (op grond van hoe Kitchenware Suppliers betaal word). Verduidelik waarom jy hierdie verandering sal maak.

- Enige voorstel wat sal verseker dat Lavender Cottage meer gereeld betaal om met die kontantvloei te help, of 'n voorstel wat sal verhoed dat Lavender Cottage die kredietbepalinge verbreek en 'n slegte reputasie kry, en om te voorkom dat nog rente gehef word.
- 1 punt vir die voorstel en 1 punt vir die rede.

3.4 Versoen die staat wat van Kitchenware Suppliers ontvang is met hul rekening in die krediteuregrootboek van Lavender Cottage deur die foute en weglatings in ag te neem. Toon die bedrae wat na die krediteureversoeningstaat sal gaan en die bedrae wat in hul krediteuregrootboekrekening ingeskryf sal word.

	Krediteureversoeningstaat	Krediteuregrootboek
Foutiewe saldo	120 000	119 188
1. Faktuur 63		(1 800)
2. Korting	1 500	
3. Kredietnota 37	(2 700)	
4. Rente	1 087 – 1 412 (325)	1 087
	Moenie bereken nie	Moenie bereken nie

- 3.5 Liyah stuur werknemers winkel toe met die onderneming se kredietkaart om verpakkingsmateriaal, verversings en klein handelsvoorraaditems te koop. 'n Fluitjieblaser het haar vertel dat sommige van hierdie werknemers goed vir hulself koop met Lavender Cottage se kredietkaart.

Bespreek 'n beheerstelsel wat die interne ouditeure kan instel om te keer dat werknemers persoonlike items met die onderneming se kredietkaart koop.

Met rubriek nagesien

1 punt	2 punte	3 punte
Het 'n geringe kans om te werk.	Duur of tydrowend, maar behoort te keer dat werknemers die kredietkaart vir hul eie aankope gebruik, of een gaping maar behoort oor die algemeen te werk.	Goedkoop en maklik, en behoort te keer dat werknemers die kredietkaart vir hul eie aankope gebruik.

Voorbeeld van 'n antwoord wat 3 punte sal verdien:

- Slegs een werknemer moet gemagtig wees om die onderneming se kredietkaart te gebruik.
- Hulle moet 'n lys van items hê wat hulle moet koop wat deur Liyah of 'n bestuurder onderteken is.
- Wanneer hulle terugkom, moet Liyah of iemand in finansies die kasregisterstrokie met die lys vergelyk.

Voorbeeld van 'n antwoord wat 2 punte sal verdien:

- Die kasregisterstrokies van die kredietkaartaankope sal na die rekeningafdeling gestuur word wat die strokies sal nagaan.

OF

- Slegs een werknemer sal toegelaat word om die kredietkaart te gebruik. Hierdie persoon sal 'n lys van die items wat gekoop moet word by die bestuurder kry.

Voorbeeld van 'n antwoord wat 1 punt sal verdien:

- Die bestuurder sal 'n lys van die items wat gekoop moet word aan die werknemer gee.

OF

- Slegs een persoon word toegelaat om die kredietkaart te gebruik.

Totaal: 100 punte